

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфащэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу кърал зэгохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м щыІагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкІэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсалъ

Дунэепстэу Кърал Зэгохъэныгъэм (ДКъЗ) и Зэфэсым егъэІу;

Дунэепстэу цыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфи зэгохъэныгъэ;

мы джэпсалъэр сыдигъуи янэгъу кІагъэтызэ, мыщ кыщыхэщырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фытыныгъэхэмрэ янэІэ зэрэтырагъэтырэм, фашІырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъоукІэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгъу кІоцІхэми дунэепстэуми кІо къэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшъхъэпэзэ мы зэгохъэныгъэм хэт къралхэм ежъымэ ялъэпкъхэри, яунашъо кІагъэтырэ нэмыкІрэ къралмэ ялъэпкъхэри кыизэкІуубытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чІапІи мы цыф фэшъуашэхэмрэ фытыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу цызэрагъэкІоным, щагъэцэкІэным фэкъудыинхэу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэми лъэпкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсалъэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шъхъэфитэу, ялътэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкІэ зэфэдэу кълъфы. Акъыlrэ зэхэшІыкІ гъуазэрэ яІэшъы, зыр зым зэкъош зэхашІэ азфагу дэлъэу зэфыщытынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсалъэм хэт цыф фэшъуашэхэмрэ фытыныгъэхэмрэ зыфигъэшъхъэпэнэу, зыщыщ расэм, ышъо, бзылътфыгъэ-хулътфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыІыгъ диным, политичнэ е нэмыкІрэ еплъыкІэу иІэм, лъэпкъэу е цыф купэу кызыыхэкІыгъэм, мылкъоу иІэм, кызыщальфыгъэм емылътытыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкІотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкІэу, кърал шъхъэфити, нэмыкІым иунашъо кІэти, зышъхъэфитыжъыныгъэ (автономие) зимыІи, нэмыкІрэу зы шъхъэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сьд фэдэрэ къралым ицІыфэу щытми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгъэ фашІы хъуцтэп зыщыщ къралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу къралхэм азфагу щыриІэ статусым кыыхэкІэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шъхъэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылІэу плъытэ е пщІылІыпІэ ибгъэты хъущтэп, сьд фэдэ шІыкІэуи пщылІыгъэр, пщылІ щэн-къэщэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхьэлІэ хъущтэп, жъалымыгъэкІэ, цІыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэулыиин фэдэкІэ удзекІо, ащ фэдэ тазыр теплхъэ хъущтэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу къыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи къэрал хабзэм ипашхъэ цызэфэд ыкІи къэрал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ащ фэдэ ІофшІашъомэ сьд фэдэуи атегъэгушхонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ хабзэ шхъэІэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо къызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыякІохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажъэ имыІэу аубыти, агъэтІыси, егъэзыгъэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъущтэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкІи ежъым зы лажъэ къытыралхъэ зыхъукІэ зыми шІомылІыкІэу, зыми иунашъо кІэмытэу, зыми имытелхъэу щыт ухыякІо шхъэфит псэфитыр зэфагъэкІэ ыкІи нафэу иІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шІэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цІыфи зиухыижыным пае зыфэныкъошт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыигъо нафэм икІэухэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкІэ хыеу къалъытэ, мыхыяшъо къыраплъырэп.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъущтэп, зешІэ лъэхъаным къэрал хабзэкІэ е дунэепстэу хабзэкІэ шІэпхъэджагъэу амылгытэщтыгъэ зы Іоф зэришІагъэм е ышІапхъэу къащыхъу горэ зэримышІагъэм къыхэкІыкІэ. Хэти шІэпхъэджагъэ зешІэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъущтэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашІэхэрэ шІыкІэхэм шхъэусыгъончъэу зыри къыхэлэбэ хъущтэп, инапэ, ыцІэ къеІусэ хъущтэп. Хэти фитыныгъэ иІ мыщ фэдэ къыхэлэбэныгъэхэм къэрал хабзэкІэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы къэралы ичІыналъэ шхъэфитэу щызекІонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежыи икЪэрали ахэтэу тэдэрэ кЪэрали икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу кЪыгъээзжыынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые кЪырахынэу зыхъурэм, нэмыкІрэ кЪэрал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишъыпкъапІэкІэ политичнэу щымыт шІэпхъэджагъэхэм е дунэепстэу кЪэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ ІофшІашъохэм кЪахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хъуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы кЪэралым ицІыфэу щытынэу.

2. Хэтрэ цІыфи зицІыфэу щыт кЪэралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ кЪэралым ицІыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икЪугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъульфыгъи фитыныгъэ иІ кЪызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт кЪэралым е динэу ыІыгъым кЪыхэкІэу зы пэрыогъуи кЪыфэмыуцоу, фитэу кЪыщэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэцэн-зэдэкІоным фэгъэхъыгъэ зээзгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэщэцт-зэдэкІоцтхэм ежъмэ я шъхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икЪурэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жъугъэми кЪэралыми кЪеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежыи иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхъэгъоу мылъку зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи шъхъэусыгъончъэу имылъку кЪыІыпхы е хэбгъэны хъуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм кЪызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылъэгъоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кЪыІотэнэу. Мы фитыныгъэм кЪыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми кЪымыгъэгумэкІынэу, кЪэралыгъо гъунапкъэхэм ямылътытыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сыд фэдэрэ гъогукІи кЪылътыхъон, кЪыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зео-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхичэнэу, зэхэцэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ занкІэу ежъым е фитэу кыыхыхыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къэралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ икъэралы цІыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшхъэпэнэу.

3. Хыкумэт Іэшхъэтетныгъэм илѡабжъэр къэралым и цІыф жъугъэм ишІоигъоныгъ ары. А шІоигъоныгъэр къэнафэ шъэф шІыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цІыфмэ яшІоигъоныгъэхэр шъхъэфит-псэфитэу кыызэрэгъэлъэгъошъушт нэмыкІрэ шІыкІэхэу, зыныбжъ икъугъэ цІыф пстэуми афызэІухыгъэу, яІэІэтхэми зэфэдэ кІуачІэ яІэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ кытырагъэзэжъырэхэмкІэ.

22-нэрэ пычыгъу

ЦІыф жъугъэм зэрэщыщым елѡытыгъэу хэтрэ цІыфи социалнэ къэухъумэныгъэ фэшъуаш. Къэрал кІуачІэкІэ е къэралыгъомэ язэдэІэпыІэкІэ ыкІи хэтрэ къэралы ежъым игъэпсыкІэрэ иамалхэмрэ ялѡытыгъэу хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ инапэрэ ицІыфыгъэрэкІэ гупсэфэу зэрэзиужъын ылъэкІышт экономикэ, социалнэ ыкІи шІэнхабзэ ІофкІэ зыфэныкъошт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ лэжъэнэу, фитэу иІоф кыыхыхынэу, зэфагъэкІэ ыкІи фэшІу амалхэмкІэ лэжъэнэу ыкІи Іофынчъагъэм кыыщаухъумэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэхэдзынчъэу зэфэдэ Іоф фэшІ зэфэдэ уасэ кыратынэу.

3. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъыри иунагъуи цІыфым фэшъошэн псэукІэ иІэу зыгъэпсэун, ищыкІагъэ хъумэ зылыІэсышъунэу цыт сьд Фэдэр социалнэ къэухъумэныгъэхэмкІэ кІэгъэпытагъэу зы псэукІэ амал къезытын зылъэкІынэу зы лэжъэпкІэ фэшІу кыыІэрыхъэнэу.

4. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъы ишІуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхичъэнэу, ащ фэдэ зэхэщагъэм хэхъэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зигъэпэсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжъэгъу пІалъэ цІыф фэшъуашэ шапхъэм итэу кыыфагъэпсынэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ илэжъапкІи кыратызэ гъэпсэфакІо дэкІынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшъуашэ иІэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкІи медицинскэ ІэпыІэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иІ, Іофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкъуагъэ, лыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жъыгъэ ыкІи ежъым имыІэшІагъэ Іофыгъомэ къахэкІэу амалынчъагъэ, тхъэмыкІагъэ кыылъысэу цытмэ къаухъумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яІ ялыеу кыыкІэлъыплъынхэу, кыыдэІэпыІэнхэу. Зэрэщэгъэ зэлІ-зэшъуз ибынэуи зэмышхъэгъусэмэ къалъфыгъэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшхъапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахъ макІэмэ пэублэ ыкІи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъщэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыІэнкІэ амал имыІэу, егъэзыгъоу цыт. Техникэ ыкІи ІэшІагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэІухыгъэшт. Апшъэрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэІухыгъэу щытын фае ежъым исэнауш (талант) елѡытыгъэу.

2. Гъэсэныгъэр цІыфым ицІыфыгъэм икЪоу зыригъэужьыным фэшІоу гъэпсыгъэу ыкІи цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхьаІэхэмрэ афашІырэ уасэр, лъытэныгъэр ыгъэлъэшынэм, кІигъэпытэным фэунэтІыгъэу щытын фае. Гъэсэныгъэм цІыфхэр ригъэгушІун фае расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулътэ, зэгурыІо, зэфэшІуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкІи мамырныгъэр къыухъумэным пае дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкІокІырэ лъэжыгъэм зыригъэужьэу щытын фае.

3. Сабиймэ арагъэгъотышт гъэсэныгъэр зыфэдэщтыр къыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ цІыф жъугъэ шІэнхабзэ псэукІэм фитэу хэхъэнэу, хэлэжъэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхъэпэнэу, шІэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжъэнэу ыкІи ар зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Хэти фитыныгъэ иІ ежъым къыгъэшІыгъэ шІэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ ІэшІагъэхэм мылъткоу, пкІэу, уасэу, лъытэныгъэу къапакІорэр кыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм къыщыхэщырэ цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкІэшъунэу зы социалнэ ыкІи дунэепстэу гъэпсыкІэ системэ щыІэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежъы ицІыфыгъэ фитэу ыкІи икЪоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цІыф жъугъэми къэралми фишІэжъын фаеу пшъэрылхэр иІэх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшъхъапэ ыкІи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукІэ, нэмыкІми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ къафегъэшІыгъэн ыкІи демократичэскэ цІыф жъугъэм зэдыриІэ шэнхабзэр (этикэр), цІыф жъугъэ гъэпсыкІэр, щыІакІэр егъэшІокІоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пае фэшІэу къэрал хабзэкІэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу щытышт.

3. Сыдэуштэуи орэхъу, мы цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшъхъэпэ, зепхъэ хъуштэп дунэепстэу Къэрал Зэгохъагъэм и гурыл-гурышІэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшІуекІоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм къыхиубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаІо хъуштэп мыщ къыщиІотыкІыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыІэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купи, нэбгыри фитыныгъэ риты фэдэу.